

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ : ΝΕΑ ΕΚΚΙΝΗΣΗ, ΝΕΑ ΠΟΡΕΙΑ

ΣΤΑΥΡΟΣ Β. ΘΩΜΑΔΑΚΗΣ

Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

πρώην πρόεδρος Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς

Δεκέμβριος 2011

Για την Ελλάδα του μέλλοντος ανάπτυξη θα σημαίνει άνοδο του βιοτικού επιπέδου χωρίς δανεικά, δηλαδή με αύξηση της παραγωγικότητας των Ελλήνων. Μιας παραγωγικότητας που θα μεταφράζεται σε ανταγωνιστικά προϊόντα και υπηρεσίες για την εσωτερική και τη διεθνή αγορά. Αυτό θα αποτελέσει μεγάλη ανατροπή σε σχέση με το παρελθόν. Η διέξοδος του εθνικού δανεισμού επέτρεπε σε μη παραγωγικούς τομείς και φορείς να επιπλέουν και να διογκώνονται με βάση την εσωτερική υπερκατανάλωση. Τώρα οι μη παραγωγικοί (ή οι λιγότερο παραγωγικοί) τομείς και φορείς θα πρέπει να δώσουν τη θέση τους σε άλλους πρωτοπόρους. Το λεγόμενο 'νέο αναπτυξιακό πρότυπο' δεν είναι παρά αυτή η αναϊεράρχηση τομέων, φορέων και δραστηριοτήτων με βάση την ανταγωνιστικότητα.

Παλαιότερα πιστέψαμε ότι υπάρχουν τομείς 'αιχμής' που πρέπει να σηματοδοτήσουν την ανάπτυξη μιας μικρής χώρας. Αυτό δεν ισχύει σήμερα. Υπάρχουν τεχνολογίες αιχμής και κατεστημένες τεχνολογίες σε όλους τους τομείς. Η Ελλάδα χρειάζεται τεχνολογική ανανέωση σε όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων που περιέχονται και σήμερα στην οικονομία της, ακόμη και των πιά 'παραδοσιακών': την γεωργία, τις κατασκευές, την παροχή επαγγελματικών υπηρεσιών, την βιοτεχνία, τον τουρισμό, την ενέργεια. Η τεχνολογική ανανέωση θα αποτελέσει και τον πυρήνα σύγχρονων επιχειρηματικών ευκαιριών που θα συγκροτήσουν νέους τομείς και νέους φορείς στην οικονομία.

Δραστηριότητες αιχμής όπως οι επικοινωνίες, τα δίκτυα και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας είναι άλλωστε περιοχές στις οποίες μπορεί να αναπτυχθεί Ελληνική τεχνογνωσία, ίσως και πρωτοπορία, με βάση την προφορά ανθρώπινου δυναμικού υψηλής ποιότητας στη χώρα. Βέβαια στις σημερινές συνθήκες αυτό το δυναμικό είναι επιρρεπέστερο στην μετανάστευση. Μπορεί ωστόσο ακόμη και η μετανάστευση να αποδειχθεί μακροχρόνια ωφέλιμη, προστατεύοντας το Ελληνικό ειδικευμένο

ανθρώπινο δυναμικό από την απαξίωση της απραξίας και αναπαράγοντας τις ικανότητές του για μελλοντική επανάκαμψη στην Ελλάδα.

Τα χρόνια και τις δεκαετίες που πέρασαν σπαταλήθηκαν πολύτιμες παραγωγικές δυνάμεις και επιχειρηματικότητα στην διατήρηση μιας παραοικονομίας που, ενώ απορροφούσε πόρους και κεφάλαια, δεν μπορούσε να γίνει πραγματικός κινητήριος μοχλός για την ανάπτυξη. Το αντίπαλο δέος της παραοικονομίας ήταν (και είναι) μία κρατικοδίαιτη 'επίσημη οικονομία' που και αυτή απέτυχε να γίνει μοχλός ανάπτυξης. Στο λεγόμενο 'νέο αναπτυξιακό πρότυπο' αυτό το δίπολο πρέπει να εκλείψει και να δώσει τη θέση του σε μία νέα εσωτερική οικονομική ολοκλήρωση. Η νέα αυτή κατάσταση μπορεί να στηριχθεί σε δύο πυλώνες: αφ' ενός μία πολιτική ευνοϊκής φορολογικής μεταχείρισης νέων επιχειρήσεων που θα επιτρέπουν την ανάδυση δυνάμεων από την παραοικονομία η οποία άλλωστε πλήττεται σφοδρά σήμερα πλαϊ πλαϊ με την επίσημη οικονομία. Αφ' ετέρου νέες μορφές συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων και με ξένα κεφάλαια με τεχνογνωσία.

Το ίδιο το δημόσιο, ως τομέας οικονομικής δραστηριότητας, έγινε συνώνυμο της αποδιοργάνωσης και της χαμηλής παραγωγικότητας. Πολλοί θεωρούν ότι η μεγάλη ασθένεια του δημόσιου τομέα είναι η διαφθορά. Αν σκεφθούμε λίγο πιο νηφάλια θα συμπεράνουμε ότι αποδιοργάνωση και διαφθορά είναι ένα αλληλοτροφοδοτούμενο δίπτυχο. Είναι λάθος να θεωρούμε ότι η εξάλειψη της διαφθοράς είναι μόνον θέμα δώξεων και ποινών για τους διαφθειρόντες και τους διαφθειρόμενους. Είναι οπωσδήποτε θέμα σύγχρονης οργάνωσης και εξοπλισμού του δημοσίου με τεχνογνωσία, πληροφόρηση, άρτιες ιεραρχικές δομές και ικανότητες συντονισμού μεταξύ υπηρεσιών και κλάδων.

Στην κοινωνία μας (και σε πολλές άλλες) το δημόσιο λειτουργεί ως εμπνευστής και μεταδότης οργανωσιακών προτύπων. Υπάρχουν πάμπολλα παραδείγματα γύρω μας όπου ο ιδιωτικός τομέας έχει μπολιασθεί από την ανοργανωσιά και την αναξιοκρατική ιεραρχία που εμφανίζει ο δημόσιος. Η αναδιοργάνωση του δημοσίου απαιτεί ακόμη και διάλυση υπηρεσιών υπό την παρούσα μορφή τους. Το κυριότερο είναι ότι χρειάζεται το δημόσιο να ενσωματώσει στη λειτουργία του αρχές και συνθήκες σύγχρονης διοίκησης και αποτελεσματικότητας. Η δημιουργία πρότυπων μονάδων σε τομείς αιχμής όπως οι εφορίες, οι πολεοδομίες και οι υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας είναι ένας δοκιμασμένος τρόπος για πρόοδο. Η συγκρότηση διαφανών προτύπων (standards) διοικητικής συμπεριφοράς και κωδίκων δεοντολογίας είναι βήματα της πολύ αναγκαίας γενικής προτυποποίησης στο δημόσιο. Τέλος η μεταρρύθμιση του δημόσιου λογιστικού και των δημόσιων ελεγκτικών διαδικασιών με βάση διεθνή πρότυπα αποτελεί υποδομή για την διατήρηση δημοσιονομικής ισορροπίας. Με λίγα λόγια, το δημόσιο

ως τόπος απασχόλησης μεγάλου τμήματος του εγχώριου εργασιακού δυναμικού πρέπει να οργανωθεί με τρόπο ώστε η παραγωγικότητα του να είναι μετρήσιμη και συνεχώς βελτιούμενη.

Καμμία ανάπτυξη δεν είναι δυνατή χωρίς την υποστήριξη σύγχρονων δημόσιων αγαθών. Η ίδια η δημόσια διοίκηση είναι δημόσιο αγαθό μεγάλης σημασίας. Οι σύγχρονες υποδομές που απαιτούνται δεν είναι μόνον υλικές (π.χ. συγκοινωνίες, επικοινωνίες) αλλά και άυλες (ανθρώπινο δυναμικό με υψηλή κατάρτιση και καλή υγεία, οργανωσιακές και πληροφοριακές υποδομές, μηχανισμοί πρόσβασεων σε διεθνείς αγορές, κοινωνική προστασία του ανθρώπινου δυναμικού). Αρα χρειάζεται μία σοβαρή διεύρυνση στην έννοια και την πρακτική των δημοσίων επενδύσεων. Σημαντικότερη δημόσια παροχή είναι επίσης η εποπτεία των αγορών αλλά και η δικαιοσύνη, που θα είναι ικανές να επιλύουν διαφορές, να αποτρέπουν ή να τιμωρούν αθέμιτες πρακτικές, να επιβάλλουν σταθεροποιητικές επιλογές στις αγορές. Ο ρόλος του κράτους επομένως δεν μπορεί να είναι αφανής στην νέα ανάπτυξη. Πρέπει να είναι εμφανής, να παρέχει σύγχρονα δημόσια αγαθά, να περιορίζει αβεβαιότητες, να σταθεροποιεί τις προσδοκίες και τις αγορές.

Η ανάπτυξη χρειάζεται χρηματοδότηση αλλά η χώρα θα ζεί για χρόνια σε καθεστώς περιορισμών στην χρηματοδότηση λόγω της εκκρεμότητας του δημοσίου χρέους. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να εξασφαλισθεί εσωτερική αποταμίευση για την ανάπτυξη και ότι επίσης πρέπει να δημιουργηθούν όροι για την εισροή αναπτυξιακών πόρων από το εξωτερικό. Ηδη, και παρά την μεγάλη δυσφήμιση που έχει υποστεί η Ελλάδα, διαπιστώνεται ξένο επενδυτικό ενδιαφέρον σε πολλούς τομείς. Εκτός από τις αποκρατικοποιήσεις, άμεσες ευκαιρίες εμφανίζονται στους τομείς του τουρισμού, της ενέργειας, της τραπεζικής χρηματοδότησης και των εξαγωγικών δραστηριοτήτων. Είναι τομείς στους οποίους υπάρχει διεθνής ζήτηση αλλά χωλαίνει, λόγω των προβλημάτων μας και κυρίως της πιστωτικής ασφυξίας, η εγχώρια προσφορά.

Οι επιταγές της νέας ανάπτυξης απαιτούν νέα αντίληψη για τον τρόπο ζωής μας και τις σχέσεις μας με την εγχώρια και ξένη επιχειρηματικότητα. Η επίδοση σε μεγάλη κατανάλωση, η εξάρτηση από επιδοτήσεις με δημόσιο χρήμα και η 'ιδεολογική' απόρριψη των συνεργασιών με το ξένο κεφάλαιο είναι ασύμβατες με τις νέες ανάγκες. Πρέπει να αλλάξουν. Καμμία νέα ανάπτυξη δεν είναι δυνατή αν δεν ανατρέψουμε εμείς οι ίδιοι νοοτροπίες που μας οδήγησαν στο σημερινό μας αδιέξοδο.